

Мельник Олена Іванівна,
провідний фахівець навчально-методичного
відділу Національної академії внутрішніх
справ

ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОФІЛАКТИКА ЗЛОЧИННОСТІ СЕРЕД НЕПОВНОЛІТНІХ

Анотація. Висвітлено основні заходи, спрямовані на запобігання злочинам, що вчиняють неповнолітніми, а також підвищення ефективності діяльності органів, що здійснюють протидію злочинності. Встановлено сутність поліцейського піклування щодо неповнолітніх.

Ключові слова: профілактика кримінальних правопорушень, неповнолітні, запобігання злочинності, поліцейське піклування.

Summary: The main measures aimed at preventing crimes committed by minors, as well as improving the efficiency of bodies involved in combating crime are highlighted. The essence of police care for minors has been established.

Keywords: prevention of criminal offenses, juveniles, crime prevention, policecare.

Профілактика та запобігання злочинів вчинених неповнолітніми – один з елементів організації суспільного життя, держава та суспільство у своєму розпорядженні має можливості для того, щоб стримати несприятливі тенденції таких явищ, забезпечити поступове зниження їх рівня і наслідків.

На людську поведінку визначний вплив мають загально прийнятні соціальні норми, але з причини впливу не сприятливих факторів, вона може бути змінена.

З кримінологічної позиції вказане явище передбачає вивчення наступних проблем:

1. залежність злочинності неповнолітніх і негативних явищ суспільного життя, що призводять до скоювання ними правопорушення;
2. збільшення кількості протиправних діянь щодо неповнолітніх;
3. поява в середовищі неповнолітніх антигромадських явищ (проституція, наркоманія, алкоголізм, бродяжництво, жебрацтво);
4. влиття в доросле злочинне середовище неповнолітніх безпритульних.

Заходи профілактичного впливу, групової та індивідуальної профілактики, самопрофілактики, виховні і примусові, регламентовані й не регламентовані законом [1].

Напрями профілактики злочинів, що вчиняють неповнолітніми, безпосередньо впливають з причин та умов її формування. Тому запобігання таких злочинів передбачає цілеспрямовану роботу щодо усунення недоліків у сфері виховання дітей, організації їхнього дозвілля, а також підвищення ефективності діяльності органів, що протидіють злочинності.

Профілактика полягає в наданні допомоги дітям, які опинилися в несприятливих життєвих умовах ще до того, як вони вчинять злочин. Здійснюється шляхом нагляду за дотриманням правових норм, що регулюють ці умови, надання соціальної допомоги та захисту прав дітей у різних формах. Необхідно також здійснювати усунення джерел несприятливого впливу, нормалізацію умов життя і виховання.

Профілактичні заходи ставлять перед собою завдання в недопущення переходу на злочинний шлях дітей. Основна роль на цьому етапі належить правоохоронним органам. Відповідно до положень п. 17 ст. 23 Закону України «Про Національну поліцію», до повноважень поліції належить у межах компетенції, визначеної законом, здійснення контролю за дотриманням вимог законів та інших нормативно-правових актів щодо опіки, піклування над дітьми-сиротами й дітьми, позбавленими батьківського піклування, ужиття заходів щодо запобігання дитячій бездоглядності, правопорушенням серед дітей, а також соціального патронажу щодо дітей, які відбували покарання у виді позбавлення волі [2].

Одним з основних елементів діяльності поліції щодо запобігання злочинам, що вчиняють дітьми, є передбачений ст. 31 та 41 цього Закону такий превентивний поліцейський захід, як поліцейське піклування, що здійснюють стосовно неповнолітньої особи віком до 16-ти років, яка залишилася без догляду. Поліція відповідно до законодавства України здійснює особливу форму державної турботи про дітей, які залишилися без піклування батьків, які реалізують через надання медичної, правової, психологічної, побутової та матеріальної допомоги.

Реалізацію поліцейського піклування щодо неповнолітніх осіб у системі Національної поліції, відповідно до Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України, покладено на підрозділи ювенальної поліції, які виконують такі завдання:

- профілактична діяльність, спрямована на запобігання вчиненню дітьми кримінальних й адміністративних правопорушень, виявлення причин та умов, які цьому сприяють, ужиття в межах своєї компетенції заходів для їх усунення;

- ведення профілактичного обліку дітей, схильних до вчинення правопорушень, і проведення з ними заходів індивідуальної профілактики;

- участь в установленні місцеперебування дитини в разі її безвісного зникнення чи отримання даних для цього в межах кримінального провадження, відкритого за фактом її безвісного зникнення;

- ужиття заходів щодо запобігання та протидії домашньому насильству, учиненому дітьми та стосовно них, а також жорстокому поведженню з дітьми;

– застосування заходів щодо запобігання дитячій бездоглядності, зокрема здійснення поліцейського піклування щодо неповнолітніх осіб;

– провадження діяльності, пов'язаної із захистом права дитини на здобуття загальної середньої освіти [3].

Ефективним компонентом у системі заходів запобігання злочинів, що вчиняють неповнолітні, є виявлення фактів передачі дітей іншим особам для жебрацтва, проституції, торгівлі людьми, трансплантації органів, що є однією з первинних ланок соціально небезпечного становища дитини – залучення її до антигромадського способу життя та подальшого вчинення нею злочинів.

В умовах неналежного виховання на дитину з надвисокою інтенсивністю діють фактори криміналізації особистості, відбувається залучення до процесів алкоголізації, наркотизації, жебракування тощо [4, с. 46].

Для неповнолітніх характерними є групові форми злочинної діяльності, що пояснюється віковими особливостями. Так, зокрема, частка групових злочинів становить 75 %. Заданими досліджень у галузі злочинності безпритульних, у 80 % випадків діяльність таких злочинних угруповань була організована ровесниками або тими, хто старші за віком, і лише 20 % – дорослими. Причому ці 20 % дорослих, зазвичай, на момент втягнення неповнолітніх до злочинної діяльності вже мають судимість. До того ж, діти часто входять до складу «дорослих» злочинних груп. У структурі злочинності неповнолітніх домінують крадіжки, завдання тілесних ушкоджень, хуліганство, вимагання, шахрайство, викрадення транспортних засобів [5, с. 60–62].

Якщо діти все ж таки були втягнуті у злочинну діяльність, важливо не допустити подальшої рецидивної злочинності, яка може бути як причиною, так і наслідком. Рецидивна злочинність обумовлена загальними причинами, які сприяють злочинності, та специфічними умовами, пов'язаними з обставинами вчинення першого злочину, процесом виконання покарання, постпенітенціарним періодом, що позначаються на вчиненні саме повторних злочинів [6, с. 189].

Унаслідок моральних, психологічних і матеріальних збитків у зв'язку з позбавленням волі принижується соціальна цінність засуджених і посилюється відчуженість особи від суспільства й навпаки. Понад 35 % тих, хто звільняється, потребують спеціального психологічного чи психіатричного втручання для відновлення пристосувальних механізмів, які ослаблені чи зруйновані. Без надання такої допомоги вони поповнюють ряди рецидивістів [7, с. 64].

Злочинність неповнолітніх є негативним соціальним явищем, для суспільства. Крім того, це явище породжує інші, не менш негативні: злочинність, наркоманію, дитячу проституцію, алкоголізм тощо. Причини виникнення і поширення цього явища багатоаспектні. Вони мають комплексний характер, зумовлені системою правових і соціально-політичних умов функціонування держави, станом суспільної моралі, положенням інституту сім'ї у суспільстві.

Список використаних джерел

1. Воднік В.Д. Проблеми профілактики безпритульності дітей в умовах побудови громадянського суспільства в Україні / В. Д. Воднік // Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». 2016. № 2 (29). С. 113–127. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnuuaup_2016_2_10.
2. Про Національну поліцію [Електронний ресурс]: Закон України від 2 лип. 2015 р. № 580-VIII. Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/main/580-19..>
3. Про затвердження Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України [Електронний ресурс]: наказ МВС України від 19 груд. 2017 р. № 1044. Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0686-18>.
4. Назаренко Д.О. Кримінологічний аналіз дитячої безпритульності як фонового для злочинності явища. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2014. Випуск 24. Том 4. С. 46–48.
5. Бучацька О.М. Загальна кримінологічна характеристика злочинів, що вчиняють безпритульні особи. Наукові записки Інституту Верховної Ради України. 2012. № 2. С. 58–62.
6. Голіна В.В. Рецидивна злочинність в Україні / В.В. Голіна // Вісник академії правових наук України. 1999. Вип. 1. С. 189–196.
7. Беца О.В. Позбавлення волі: негативні соціальні та психологічні наслідки / О.В. Беца // В пошуках альтернатив тюремному покаранню: матеріали Міжнар. симпозіуму (Київ, 15–16 січ. 1997 р.). Київ, 1997. Вип. 1. С. 64.

Мікіш Артем Сергійович,

заступник начальника відділу розслідування злочинів у сфері транспорту слідчого управління Головного управління Національної поліції в Черкаській області, кандидат юридичних наук

СТАН І ТЕНДЕНЦІЇ ЗЛОЧИНІВ, ПОВ'ЯЗАНИХ З ПОРУШЕННЯМ БЕЗПЕКИ ДОРОЖНЬОГО РУХУ АБО ЕКСПЛУАТАЦІЇ ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ, ТА ЇХ РОЗСЛІДУВАННЯ

Із введенням в Україні з 24 лютого 2022 року воєнного стану через російську військову агресію життя мільйонів жителів України докорінно змінилося. Головним пріоритетом кожного стало завдання як вижити та захистити себе, своїх близьких і майно. Змінилися і тенденції рівня злочинності до її зниження, а також умови та методи роботи правоохоронних органів. Одним з найрозповсюдженіших злочинів є порушення безпеки дорожнього руху або експлуатації транспортних засобів (ст. 286 КК України), рівень вчинення яких,